

เปรียบเทียบแบบแผนการบริโภคอาหาร ระหว่างประเทศไทยกับประเทศญี่ปุ่น

ดศ.สมพงษ์ อรพินท์*

คำนำ

ความแตกต่างในรายได้ของคนไทยกับคนญี่ปุ่น มีอิทธิพลต่อการเลือกบริโภคสินค้าและบริการ ตัวอย่างประเทศที่พัฒนาแล้ว เช่น ประเทศญี่ปุ่น เน้นการบริโภคสินค้าที่มีคุณภาพและรวมทั้งการให้บริการด้วย เมื่อไรก็ตาม การเลือกบริโภคเปลี่ยนแปลงไป แบบแผนการบริโภคของคนทั้งสองประเทศก็จะเปลี่ยนแปลงไปด้วย ความแตกต่างในแบบแผนการบริโภคนั้นแสดงให้เห็นได้จากจำนวนการบริโภคในรูปแคลอรี ส่วนสิ่งที่น่าสนใจที่สุด ก็คือว่า トラบโดที่รายได้เพิ่มขึ้น จำนวนการบริโภคแบ่งต่อคนจะต้องลดลง ในทางตรงกันข้ามจำนวนการบริโภคโปรตีนก็มักจะมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น นี่เป็นเครื่องแสดงว่า สังคมนั้นมีความอุดมสมบูรณ์ และอยู่ในขั้นที่มีความสุข ถ้าพิจารณาดูแหล่งการให้ธาตุอาหาร (nutrition) ที่มีราคาค่อนข้างถูก : การบริโภคอาหารในรูปแป้งค้อย ๆ ลดลง แต่จะไปบริโภคอาหารที่มีราคาแพง เช่นพวกเนื้อสัตว์ เป็นต้น เพิ่มมากขึ้น¹ เพราะฉะนั้นการเปลี่ยนแปลงในรายได้ดังกล่าวย่อมมีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการบริโภคจากสินค้าที่มีคุณภาพต่ำ (inferior goods) ไปสู่สินค้าที่มีคุณภาพสูง (Superior goods) มีปริมาณมากขึ้น² การบริโภคอาหารที่มีการให้บริการย่อมมีเพิ่มขึ้น ด้วยระดับความเป็นอยู่ของประชาชนย่อมดีขึ้น เพราะสามารถเลือกบริโภคตามความชอบ ในปัจจุบันแบบแผนการบริโภคได้เปลี่ยนแปลงไป ผู้บริโภคมุ่งซื้อบริการบริโภคอาหารนอกบ้าน และอาหารกระป๋องเพิ่มขึ้น³

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชาเศรษฐศาสตร์ คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

¹ การบริโภคอาหารจำพวกเนื้อสัตว์ เพิ่มขึ้นมักจะบริโภคน้ำตาลและไขมันเพิ่มขึ้นด้วย แต่ถ้าระดับรายได้เพิ่มขึ้นนั้น จะทำให้การบริโภคอาหารประเภทเนื้อสัตว์เพิ่มขึ้น พร้อมทั้งทำให้การบริโภคผัก ผลไม้และอื่น ๆ ที่ให้วิตามิน เพิ่มขึ้นด้วย

² ตามทฤษฎีนั้นสินค้าที่มีคุณภาพสูงมักมีค่าความยืดหยุ่นต่อรายได้ มากกว่า 1 เสมอ

³ Theodore W. Shultz *The Economic Organization of Agriculture* 1953, pp. 57-103.

ในเรื่องเกี่ยวกับค่าสัมประสิทธิ์เอนเจล (Engel coefficient) ถ้าพิจารณาการเปลี่ยนแปลงแบบแผนการบริโภคโดยดูจากระดับตัวประกอบของอาหารแล้ว แนวโน้มโดยทั่ว ๆ ไป มักจะมุ่งบริโภคสินค้าที่มีคุณภาพดี และบริโภคหลาย ๆ ชนิดในชีวิตประจำวัน ซึ่งอาจเรียกว่าเป็นการ**บริโภคสมัยใหม่** (modern food consumption) แต่ว่าความทันสมัยในการบริโภคแน่นอนย่อมมีความแตกต่างกันในแต่ละประเทศ ประเทศที่พัฒนาแล้ว กับประเทศที่กำลังพัฒนา มีความแตกต่างในรายได้อย่างมาก ประเทศที่พัฒนาแล้ว อย่างเช่นประเทศญี่ปุ่นและสหรัฐฯ เป็นต้น การบริโภคอาหารย่อมจะแตกต่างกันไปบ้างในด้านวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียม ซึ่งมีลักษณะแตกต่างกันมาก จึงไม่เป็นการแปลกเลย ว่าประเทศที่พัฒนาแล้วเหล่านี้ยังแตกต่างจากประเทศที่กำลังพัฒนาอย่างมากอีกด้วย ค่าสัมประสิทธิ์ของเอนเจลที่แสดงออกมาให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างระดับรายได้กับการบริโภคอาหารเป็นสิ่งที่รู้ ๆ กันอยู่ ก็คือสัดส่วนของค่าอาหารในค่าใช้จ่ายในครัวเรือนทั้งหมด จำเป็นจะต้องมีวิธีการวิเคราะห์ระดับความเป็นอยู่อย่างมีประสิทธิภาพ ค่าสัมประสิทธิ์เอนเจล (ดูจากอัตราส่วนค่าใช้จ่ายในการบริโภคของบุคคลต่อค่าใช้จ่ายค่าอาหาร เครื่องดื่มและบุหรืทั้งหมด) ย่อมมีความแตกต่างกัน ประเทศที่พัฒนาแล้วในสหรัฐฯและยุโรปอยู่ในระดับต่ำกว่าร้อยละ 30 ประเทศสหรัฐฯ เองต่ำมาก⁴ ส่วนประเทศที่กำลังพัฒนา ดังเช่นไทยนั้น อยู่ในระดับก่อนปี 1960 (2503) ของประเทศพัฒนาแล้วในยุโรปและอเมริกา ประเทศญี่ปุ่นนั้นก็กำลังลดลง แต่ก็ยังคงสูงกว่าประเทศในย่านอเมริกาและยุโรป

⁴ "SHOKO-RYO MONDAI NO JOSHIKI" NIPPON

การเปรียบเทียบความเป็นอยู่ในด้านการบริโภคอาหารนั้น จำเป็นต้องพิจารณาสาระสำคัญในการบริโภคอาหาร โดยดูจากความสัมพันธ์ระหว่างราคาอาหารกับราคาสินค้าที่ใช้ในการอุปโภคบริโภค ด้วยเหตุดังกล่าว การเปรียบเทียบปริมาณอาหารที่บริโภค ปริมาณอุปทานของธาดูอาหารต่าง ๆ การเปลี่ยนแปลงราคาและอื่น ๆ ระหว่างคนญี่ปุ่นกับคนไทย ย่อมแตกต่างกันออกไปไม่มากนักน้อย ลักษณะพิเศษของการบริโภคอาหารของคนญี่ปุ่น ที่จะศึกษาต่อไปเป็นสิ่งที่จำเป็น ทั้ง ๆ ที่การบริโภคอาหารในประเทศที่พัฒนาแล้วด้วยกันไม่ว่าจะเป็นอเมริกาและยุโรปเทียบกับญี่ปุ่นและประเทศที่กำลังพัฒนาอื่น ๆ มีความแตกต่างกันมาก ในที่นี้จะมุ่งเฉพาะประเทศญี่ปุ่นกับไทยเท่านั้น คนญี่ปุ่นบริโภคข้าวเช่นเดียวกับคนไทย แต่ปริมาณการบริโภคลดลงเรื่อย ๆ เมื่อเทียบกับคนไทยแล้ว ปริมาณการบริโภคข้าวกลับเพิ่มสูงขึ้น แต่สำหรับการบริโภคพืชชนิดอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นประเภทถั่ว ปลา เป็นต้น คนญี่ปุ่นยังบริโภคมากกว่าคนไทย เพราะฉะนั้น ปริมาณการบริโภคเนื้อสัตว์ของคนญี่ปุ่นโดยทั่วไป จึงสูงกว่าคนไทยมาก

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

วัตถุประสงค์ของการวิจัยนี้ ก็เพื่อ

(ก) เปรียบเทียบแบบแผนการบริโภคอาหารของคนญี่ปุ่นกับคนไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง จะเน้นภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา จนกระทั่งถึงปัจจุบัน จะได้นำเอาข้อมูลมาวิเคราะห์ โดยใช้ข้อมูล cross section ของญี่ปุ่นกับของไทยเปรียบเทียบกัน ข้อมูลของญี่ปุ่นนั้น ได้มาจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจครัวเรือน (NOKA KEIZAI CHOSA) กับ "ภาวะปัจจุบันด้านการจัดการอาหาร" (SHOKU-RYO KANRI

NO GENJO) แต่สำหรับข้อมูลของไทยจะใช้รายงานการสำรวจเศรษฐกิจและสังคม สถิติรายปีของ FAO ในหลาย ๆ เล่ม และข้อมูลของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มาใช้วิเคราะห์ในที่นี้

(ข) จะได้ประมาณค่าความยืดหยุ่นทางด้านราคา รายได้ของอุปสงค์ของข้าวทั้งสองประเทศ และจะใช้ข้อมูลอนุกรมเวลา (time series data) มาคำนวณหาความยืดหยุ่นโดยใช้สมการ Quadratic เข้าช่วยวิเคราะห์ ผลของการคำนวณค่าความยืดหยุ่นแห่งรายได้ และราคาถูกต้องตามเครื่องหมายที่คาดคะเนไว้ และจะได้อธิบายด้วยหลักเศรษฐศาสตร์ เพื่อความกระจ่างต่อไป

การเปรียบเทียบการบริโภคอาหารต่อหัวระหว่างคนญี่ปุ่นกับคนไทย

ปริมาณการบริโภคต่อหัวสำหรับ ข้าว เนื้อ ผัก ผลไม้และไขมัน ในประเทศทั้งสองนั้นอาจกล่าวได้ว่าคนญี่ปุ่นบริโภคสิ่งเหล่านี้มากกว่าคนไทยแน่นอน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผลไม้กับไขมัน คนญี่ปุ่นบริโภคมากจริงๆ ส่วนคนไทยมักบริโภคพวกแป้งที่ได้จากข้าวเป็นส่วนใหญ่ คนญี่ปุ่นนั้นบริโภคพวกแป้ง โปรตีนและไขมัน ได้สัดส่วนค่อนข้างเหมาะสม ข้อแตกต่างของคนทั้งสองประเทศดังกล่าวนี้จะได้กล่าวถึงปัจจัยดังต่อไปนี้

1. ความแตกต่างเกิดจากวัฒนธรรมประเพณีในการบริโภคอาหาร

2. ความแตกต่างในความพึงใจหรือความชอบ

3. ความแตกต่างในระดับรายได้

อย่างไรก็ดี ทั้งคนไทยและคนญี่ปุ่นต่างก็บริโภคข้าวมากเหมือน ๆ กัน (ดูตารางที่ 1) ซึ่งนี่เป็นข้อที่เหมือนกัน

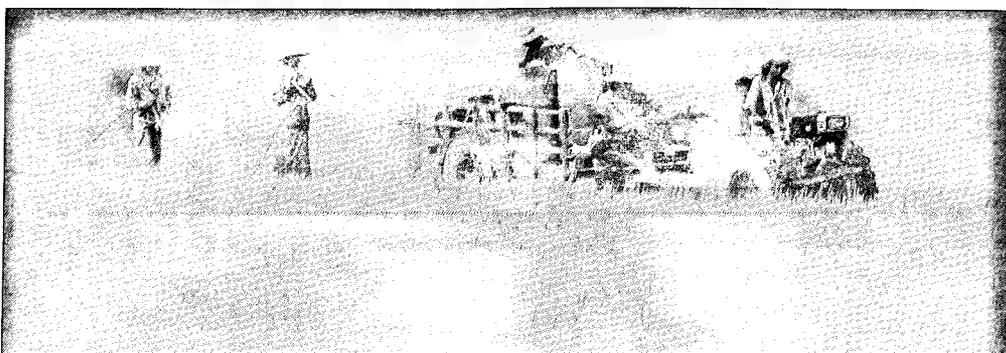
ในประเทศญี่ปุ่นนั้น ปริมาณการบริโภคมวลรวมของข้าวและปริมาณการบริโภคข้าวต่อคน มีแนวโน้มลดลง ทางตรงข้าม ประเทศไทยปริมาณการบริโภคข้าวทั้งหมด และต่อคนมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ถ้าพิจารณาปริมาณการบริโภคข้าวต่อคนในแต่ละปี คนไทยบริโภคมากกว่าคนญี่ปุ่น (ดูตารางที่ 2)

ความแตกต่างของทั้งสองประเทศในการบริโภคข้าวทั้งหมดและต่อคนนั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยดังต่อไปนี้

1) ความแตกต่างในระดับการพัฒนาเศรษฐกิจ ซึ่งหมายความว่าความแตกต่างในรายได้ รสนิยม ประเพณีและวัฒนธรรมของทั้งสองประเทศ ความแตกต่างในด้านความยืดหยุ่นแห่งรายได้ของข้าว ในด้านความยืดหยุ่นแห่งรายได้ของข้าว นั้น สำหรับญี่ปุ่นมีค่าติดลบ แต่จะเป็นบวกสำหรับของประเทศไทย

2) ในประเทศญี่ปุ่นนั้น เมื่อรายได้ของประชาชนสูงขึ้น การบริโภคเนื้อ ผลไม้ และไขมันจะเพิ่มขึ้นด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปริมาณการบริโภคเนื้อกับไขมันนั้น จะเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว

3) ทั้งประเทศไทยและประเทศญี่ปุ่น ปริมาณการบริโภคข้าวต่อคน คนในเมืองบริโภคข้าวน้อยกว่าคนในชนบท

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบปริมาณการบริโภคอาหารต่อคนระหว่างคนไทยกับคนญี่ปุ่น ปีพ.ศ. 2503

ประเทศ	ข้าว (กรัม)	เนื้อ (กรัม)	ผัก (กรัม)	ผลไม้ (กรัม)	ไขมัน น้ำมัน (กรัม)	ธัญพืช* (กรัม)	ปลา (กรัม)	รวม (กรัม)	แคลอรี (หน่วย ความร้อน)
ญี่ปุ่น (ก)	314.79	107.12	273.15	61.10	72.88	233.35	15.60	1077.99	2323.32
ไทย (ข)	400.00 ^a	68.00 ^a	82.00 ^a	6.00 ^a	1.40 ^a	27.40 ^a	10.40 ^a	595.20	1853.38
สัดส่วน ก/ข	0.79	1.58	3.33	10.18	52.06	8.52	0.58	1.81	1.25

ที่มา : 1. ญี่ปุ่น : "SHOKU-RYO KANRI NO GENJO" SHOKU-RYO CHO, 1977.

2. ไทย : Division of Agricultural Economics, Office of the Under-secretary of State, Ministry of Agricultural, "A Study on Rice Production and Consumption in Thailand," Bangkok, Thailand, p. 25

^a เป็นตัวเลขปี 2503 ได้มาจาก Interdepartment Committee on Nutrition for National Defense Nutrition Survey, October, 1960, The Kingdom of Thailand, p. 217

^b จากการสำรวจค่าใช้จ่ายในครัวเรือน ปี 2505 หมายถึงข้าวสารลิ ถั่วเหลือง มันเทศ รวมน้ำตาลด้วย

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบปริมาณการบริโภคข้าวต่อคนและปริมาณข้าวทั้งหมดระหว่างญี่ปุ่นกับไทย ระหว่างปี 2498-2518

ปี พ.ศ.	ปริมาณ การผลิต ทั้งหมด (ข้าวสาร) 1000 เมตริกตัน	ญี่ปุ่น ปริมาณ การบริโภค ทั้งหมด (ข้าวสาร)	ปริมาณ การบริโภค ต่อคน (ก.ก.)	การบริโภค ของคนใน เมือง (ก.ก.)	การบริโภค ของคนชนบท (ก.ก.)	ปริมาณการ ผลิตทั้งหมด (ข้าวสาร) 1000 ตัน	ไทย ปริมาณการ บริโภค (ข้าวสาร)	การบริโภค ต่อคน (ก.ก.)
2498	11,221	11,275	110.7	93.5	161.5	4,767	3,866	164.78
2503	11,649	12,618	114.9	99.0	156.4	5,141	4,564	169.41
2508	11,242	12,993	111.7	80.5	147.6	6,327	5,384	173.40
2513	11,496	11,948	95.1	62.8	133.3	8,956	6,309	175.59
2518	11,927	10,839	88.1	51.1	120.8	10,228	7,681	183.98

ที่มา : อ้างแล้ว ตารางที่ 1

ถ้าพูดถึงแคลอรี ในอาหารที่บริโภค คนญี่ปุ่น บริโภคมากกว่าคนไทยถึง 1.12 เท่า (ดูตารางที่ 3) จะเห็นว่ามีระดับแตกต่างกันมาก ทั้งนี้และทั้งนั้นก็เพราะระดับรายได้ของคนในสองประเทศต่างกันั้นเอง

ทั้งสองประเทศ อัตราส่วนการบริโภคในรูปแคลอรี จากธัญพืช ต่อการบริโภคอาหารทั้งหมดนั้นมากที่สุด (ดูในตารางที่ 3) ข้อที่เหมือนกันก็คือ ทั้งสองประเทศ ต่างก็บริโภคข้าวเหมือนกัน

การเปรียบเทียบส่วนประกอบของการบริโภคอาหารต่อคนระหว่าง ประเทศไทยกับประเทศญี่ปุ่น

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบปริมาณแคลอรี แบ่งตามชนิดของอาหารต่อคนต่อวันระหว่างไทยกับญี่ปุ่น 1963-65 (3 ปีเฉลี่ย)

ประเทศ	ธัญพืช	แป้งและ มันเทศ	น้ำตาล	ถั่วต่าง ๆ	ผัก	ผลไม้	เนื้อ	ไข่	ปลา	นม	ไขมัน	รวม ทั้งหมด
ญี่ปุ่น (ก) %	1420 (59.17)	136 (5.67)	186 (7.75)	146 (6.08)	89 (3.71)	37 (1.54)	50 (2.08)	36 (1.50)	87 (3.62)	57 (2.38)	161 (6.71)	2,400 (100)
ไทย (ข) %	1485 (73.15)	85 (4.19)	110 (5.42)	189 (9.31)	31 (1.53)	4 (0.20)	31 (1.53)	14 (0.69)	29 (1.43)	13 (0.64)	39 (1.92)	2,030 (100)
สัดส่วน ก/ข	0.96	1.60	1.69	0.77	2.87	0.54	0.67	2.57	3.00	4.38	4.13	1.12

แคลอรี ความร้อนที่ได้จากการบริโภค ผัก ผลไม้ เนื้อสัตว์นั้น คนญี่ปุ่นได้รับสูงกว่าคนไทย (ดูได้จาก ตารางที่ 3) มีข้อแตกต่างที่สำคัญในการบริโภค ก็คือ

- 1) ความแตกต่างในระดับรายได้ของสองประเทศ
- 2) ความแตกต่างในประเพณีและวัฒนธรรมการบริโภค

ต่อไปนี้จะกล่าวถึง จำนวนแคลอรีที่บริโภคทั้งหมด

ในช่วงปี 2503-2520 คนญี่ปุ่นบริโภคอาหารให้แคลอรี มากกว่าคนไทยประมาณ 1 เท่า ในช่วงระยะเวลาเดียวกันนี้ ระดับการเพิ่มขึ้นของแคลอรีที่บริโภค คนไทย บริโภค (277 แคลอรี) สูงกว่าคนญี่ปุ่น (บริโภค 200 แคลอรี) ถ้าพิจารณาถึงอัตราการเพิ่มของแคลอรีในช่วง 2503-20 นั้น ประเทศไทยเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 13 ส่วนญี่ปุ่นเพิ่มขึ้นเพียงร้อยละ 9 เท่านั้น (ดูตารางที่ 4)

ตารางที่ 4 การเปรียบเทียบส่วนประกอบของการบริโภคอาหารต่อคนต่อวันระหว่างไทยกับญี่ปุ่น
พ.ศ. 2503-20

(หน่วยความร้อน : แคลอรี)

ชื่อ ประเทศ	รวม		แป้ง(ธัญพืช)		โปรตีน		ผัก+ผลไม้		อื่น ๆ	
	2503	2520	2503	2520	2503	2520	2503	2520	2503	2520
ญี่ปุ่น (ก)	2289.7	2489.6	1643.6	1263.7	176.9	381.6	113.0	147.5	419.8	696.8
ไทย (ข)	2099.1 ^a	2376.3 ^b	1534.1 ^a	1939.1 ^b	96.9 ^a	244.1 ^b	132.2 ^a	95.9 ^b	335.9 ^a	97.1 ^b
สัดส่วน ก/ข	1.09	1.05	1.07	0.65	1.83	1.56	0.85	1.54	1.25	7.18

ที่มา : 1) ญี่ปุ่น "SHOKU-RYO KANRI NO GENJO" 1977.

2) ไทย : a) "Selected Economic Indicators Relating to Agriculture", Division of Agricultural Economics, Ministry of Agriculture and Cooperatives, Bangkok Thailand, No. 83.(3), 1978.

b) RTG, Ministry of Public Health, Division of Nutrition, *Thai Food Composition Tables: Value per 100 Grams of Food Intake 1970.*

^a 1963 figure

^b 1976 figure

ปัจจัยที่ทำให้เกิดความแตกต่างขึ้นอยู่กับ

(1) ระดับรายได้แตกต่างกัน

(2) ประเทศญี่ปุ่น การบริโภคอาหารเป็นหน่วย

แคลอรีทั้งหมดเกือบถึงระดับสูงสุด แต่ประเทศไทยนั้นยังอยู่ในระดับต่ำ

(3) ประเทศญี่ปุ่น แนนอนระดับรายได้ต่อตัวสูงกว่าประเทศไทย เพราะมีอัตราความจำเป็นทางเศรษฐกิจสูงกว่า

การบริโภคแคลอรีจากแป้งนั้น ในปี 2503 คนญี่ปุ่นบริโภคมากกว่าคนไทยถึง 1.07 เท่า แต่ต่อมาในปี 2520 คนไทยกลับบริโภคแป้งมากกว่าคนญี่ปุ่น ประมาณ

0.65 เท่า

แนวโน้มการบริโภคความร้อนจากแป้ง ในช่วงปี พ.ศ. 2503-2520 ในประเทศญี่ปุ่นมีแนวโน้มลดลง แต่ของไทยเรานั้นมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น

ถ้าพิจารณารูปความร้อนจากโปรตีน ระหว่างปี 2503-2520 คนญี่ปุ่นบริโภคโปรตีนสูงกว่าคนไทย ประมาณ 1.83 เท่า ในระยะเดียวกันนี้ ความร้อนที่บริโภคจากโปรตีน ทั้งญี่ปุ่นและไทยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น แต่ว่าประเทศไทยมีอัตราเพิ่มสูงกว่าประเทศญี่ปุ่น

สำหรับการบริโภคผักและผลไม้ ในปี 2503 คนไทยบริโภคมากกว่าคนญี่ปุ่นประมาณ 0.45 เท่า แต่ในปี 2520 คนญี่ปุ่น กลับบริโภคผักและผลไม้มากกว่าคนไทย

ถึง 1.54 เท่าทีเดียว ในด้านแนวโน้มการบริโภคผักและผลไม้ นั้น ในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2503-2520 การบริโภคคิดเป็นแคลอรีที่ได้จากผักและผลไม้ ในประเทศญี่ปุ่นมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น แต่สำหรับประเทศไทยกลับมีแนวโน้มลดลง (ดูตารางที่ 4) ความแตกต่างในการบริโภคผักและผลไม้ของคนไทยกับคนญี่ปุ่น อาจแยกปัจจัยที่จะกล่าวต่อไปนี้

(1) ความแตกต่างขึ้นอยู่กับชนบทรรมนิยมประเพณี ในการบริโภคอาหาร คนไทยชอบบริโภคอาหารจำพวกแป้งเป็นเกณฑ์ แต่คนญี่ปุ่นนั้นการบริโภคนี้กระจายไปหลาย ๆ ชนิดโดยเฉพาะอาหารยุโรป

(2) ความแตกต่างในการบริโภคผักและผลไม้ ขึ้นอยู่กับความแตกต่างในรายได้

ในด้านกรบริโภคอาหารจำพวกปลา หอย ต่อคนนั้น คนญี่ปุ่นบริโภคปลามากกว่าคนไทยมากกว่า 2 เท่าขึ้นไป (ดูตารางที่ 5) ปัจจัยที่ทำให้คนญี่ปุ่นกับคนไทยบริโภคปลาแตกต่างกันก็เนื่องมาจากวัฒนธรรมประเพณีแตกต่างกัน คนญี่ปุ่นชอบบริโภคปลามาเป็นเวลานานแล้ว และประเทศญี่ปุ่นเป็นเกาะใกล้ชิดกับทะเลมาก คนญี่ปุ่นจึงชอบบริโภคปลาหอยเป็นชีวิตจิตใจ

ถ้าดูแนวโน้มการบริโภคจำพวกปลาและหอย คนญี่ปุ่นบริโภคปลาและหอย เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ แต่คนไทยกลับบริโภคปลาและหอยน้อยลง ปัจจัยที่ทำให้แตกต่างกัน

ขึ้นอยู่กับราคาเนื้อวัว พงษ์ขึ้นมากในปัจจุบัน คนญี่ปุ่นจึงหันไปบริโภคอาหารปลาและหอย ซึ่งเป็นอาหารทดแทนมีราคาถูกกว่า

ถ้าจะดูในด้านความร้อนที่ได้จากการบริโภคปลาและหอยในช่วงระหว่างปี 2503-2519 คนญี่ปุ่นบริโภคในรูปความร้อนมากกว่าคนไทยเช่นกัน (ดูตารางที่ 5) ความแตกต่างกันระหว่างคนทั้งสองประเทศขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

(1) ขึ้นอยู่กับรายได้ต่อคนแตกต่างกัน คนญี่ปุ่นมีรายได้มากกว่าคนไทยหลายเท่าตัว เมื่อเปรียบเทียบกับอาหารจำพวกแป้ง ราคาอาหารอย่างอื่นค่อนข้างแพง

(2) คนญี่ปุ่น บริโภคความร้อนจากแป้ง มีแนวโน้มลดลง แต่คนไทยยังคงบริโภคเพิ่มขึ้น (ดูตารางที่ 6) ปัจจัยที่ทำให้แตกต่างกันขึ้นอยู่กับ

(ก) ระดับรายได้ของคนญี่ปุ่นเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว และเป็นการบริโภคอาหารหลายชนิด อาทิเช่น การบริโภคความร้อนจากพวกปศุสัตว์ และผลไม้ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ส่วนคนไทยระดับรายได้ต่ำกว่าคนญี่ปุ่นมาก เมื่อเปรียบเทียบกับอาหารจำพวกแป้ง ราคาอาหารประเภทอื่น ๆ ค่อนข้างแพง

อย่างไรก็ตาม ทั้งสองประเทศต่างก็บริโภคความร้อนจากแป้งเป็นสัดส่วนสูงที่สุดในแคลอรีของอาหารทั้งหมด (ดูตารางที่ 6) ปัจจัยที่เหมือนกันขึ้นอยู่กับว่าทั้งสอง

ตารางที่ 5 เปรียบเทียบปริมาณการบริโภคปลาและหอยต่อคนของคนญี่ปุ่นกับคนไทย

ประเทศ	ปริมาณการบริโภคปลาและหอย (ก.ก.)	
	2513	2520
ญี่ปุ่น (ก)	31.8	34.1
ไทย (ข)	14.7 ^a	13.6
จำนวนเท่า (ก/ข)	2.16	2.51

ตารางที่ 6 การเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงเป็นรายปี ของส่วนประกอบการบริโภคอาหารต่อคนต่อวัน
ระหว่างคนญี่ปุ่นกับคนไทย ระหว่างปี 2503-2519

(แคลอรี)

รายการ	ญี่ปุ่น			ไทย		
	2503	2513	2519	2506	2513 ¹	2519 ²
ปริมาณความร้อน รวมทั้งหมด	2,096	2,478	2,483	1,940	2,255	2,376
อาหารจำพวก แป้ง	1,499	1,351	1,285	1,418	2,018	1,939
ผักและผลไม้	113	147	142	122	74	96
อื่น ๆ	370	661	684	280	4	8

ที่มา : (1) "NIPPON SHOKURYO KANRI NO GENJO SHOWA 54 NEN 9 GETSU, SHOKURYOCHO, KIKAKU KA
(2) "SHOKU-RYO JUKYU HYO" SHOWA 52 NENDO, ZAIDAN HOJIN, NORINTOKEI KYOGAI 110 KO
(3) ประเทศไทย "Selected Economic Indicators Relating to Agriculture", Division of Agricultural Economics, Ministry of Agriculture and Cooperatives, Bangkok, Thailand, No. 84(3) 1978.

¹ ชนบท ² เมือง

ตารางที่ 7 การเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงการบริโภคแคลอรีจากข้าวต่อคนต่อวันระหว่างคนไทยกับคนญี่ปุ่น
ปี 2504-2518

ปี	ญี่ปุ่น จำนวนความร้อน ^a จากข้าว (แคลอรี)	ไทย จำนวนความร้อน ^b จากข้าว(ข) (แคลอรี)	จำนวนเท่า (ก/ข)
2504	1,580.0	1447.8	1.09
2508	1,527.5	1561.9	0.98
2513	1,351.3	1599.5	0.84
2517	1,301.1	1626.5	0.80
2518	1,282.7	1583.5	0.81

ที่มา : ^a NIPPON "SHOKU-RYO KANRI NO GENJO" 1977, pp.32-33 NORIN SHO "SHOKURYO JUKYU HYO"

^b Thailand : From Adelita C. Palacpac, *World Rice Statistics*, IRRI, Department of Agricultural Economics. Revised, April 1977.

ประเทศต่างก็ผลิตข้าวและบริโภคข้าวเหมือนกัน

นับตั้งแต่ช่วงปี พ.ศ. 2503-2519 อาหารจำพวก เนื้อสัตว์ รวมทั้งผักและผลไม้ คนญี่ปุ่นบริโภคมากกว่าคนไทย ปัจจุบันที่ทำให้แตกต่างกัน ก็คือ ระบายได้ของคนญี่ปุ่นสูงกว่าคนไทยมาก และคนญี่ปุ่นก็บริโภคอาหารหลาย ๆ ชนิด และเป็นอาหารของยุโรปเป็นส่วนใหญ่

ในประเทศญี่ปุ่น แนวโน้มการบริโภคแคลอรีจากข้าวกำลังลดลง ขณะที่แนวโน้มการบริโภคข้าวของคนไทยกำลังเพิ่มขึ้น (ดูตารางที่ 7) ในปัจจุบันแคลอรีจากข้าวนั้นคนไทยบริโภคมากกว่าคนญี่ปุ่น ความแตกต่างในการบริโภคของคนญี่ปุ่นและคนไทย ขึ้นอยู่กับระดับรายได้แตกต่างกันมาก ระดับรายได้ของคนญี่ปุ่นกำลังเพิ่มขึ้น การบริโภคอาหารกระจายไปหลาย ๆ ชนิด และการบริโภคแคลอรีจากเนื้อ และผลไม้กำลังเพิ่มขึ้น แต่สำหรับคนไทยนั้น ระดับรายได้ค่อย ๆ เพิ่มขึ้นอย่างช้า ๆ แต่ระดับรายได้ยังคงต่ำมาก ราคาอาหารจำพวกแป้งค่อนข้างแพง

การเปรียบเทียบปริมาณการบริโภคแบ่งเป็นประเภทสินค้าอาหารในชนบทกับในเมืองระหว่างประเทศไทยกับประเทศญี่ปุ่น

ปริมาณการบริโภคสินค้าอาหารจำพวกแป้งจากข้าวสาลีและข้าวของคนทั้งสองประเทศนั้น คนในชนบทบริโภคมากกว่าคนในเมือง (ดูตารางที่ 8) ปัจจุบันที่ทำให้การบริโภคแตกต่างกันย่อมขึ้นอยู่กับ

(1) ความแตกต่างในรายได้ระหว่างชาวเมืองกับชาวชนบท

(2) ความแตกต่างในแบบแผนการบริโภคระหว่างชาวเมืองกับชาวชนบท

ปริมาณการบริโภค ผักและผลไม้ต่อคนต่อวันนั้น คนชนบทบริโภคผักและผลไม้มากกว่าคนเมืองในทั้งสองประเทศ (ดูตารางที่ 8) ปัจจุบันที่ทำให้การบริโภคของทั้งสองประเทศเหมือนกันนั้น ขึ้นอยู่กับราคาผักและผลไม้เป็นสำคัญ ทั้งสองประเทศนั้นราคาผัก และผลไม้ในชนบทค่อนข้างถูกกว่าในเมือง (โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชนบทนั้นบริโภคในครัวเรือนยังคงมีอยู่มาก)

ถ้าพิจารณาปริมาณการบริโภคต่อคนต่อวันแล้ว คนญี่ปุ่นบริโภคผักและผลไม้มากกว่าคนไทยมากทีเดียว (ดูในตารางที่ 8) ความแตกต่างดังกล่าวนี้อาจขึ้นอยู่กับปัจจัยดังต่อไปนี้ คนในเมืองมีรายได้มากกว่าคนในชนบท และโดยเฉพาะคนญี่ปุ่น มีรายได้สูงกว่าคนไทยมากนัก

ในด้านสินค้าผลิตภัณฑ์นมและนมวัว เนื้อสัตว์ ทั้งสองประเทศดังกล่าวคนเมืองบริโภคมากกว่าคนในชนบท (ดูตารางที่ 8) ปัจจุบันที่ทำให้เหมือนกันก็คือว่า

(1) ความแตกต่างในระดับรายได้ระหว่างคนในเมืองกับคนในชนบทก็แตกต่างกันด้วย

(2) แบบฉบับการบริโภคระหว่างคนในเมืองกับคนในชนบทก็แตกต่างกันด้วย

ถ้าพิจารณาการบริโภคต่อคนต่อวัน ในด้านเนื้อสัตว์ นมวัว และผลิตภัณฑ์นมประเภทต่าง ๆ แล้ว คนในเมืองและคนในชนบท ในประเทศญี่ปุ่นบริโภคมากกว่าคนไทยทั้งสิ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปริมาณการบริโภคผลิตภัณฑ์นมรวมถึงนมวัวของคนไทย เปรียบเทียบกับการบริโภคของคนญี่ปุ่นน้อยมากจริง ๆ ความแตกต่างดังกล่าวเกิดจากระดับรายได้ในตัวเมืองและในชนบทของคนญี่ปุ่นสูงกว่าคนไทยเป็นประการแรก อีกประการหนึ่ง แบบแผนการบริโภคในชนบทและเมืองของคนใน

ตารางที่ 8 การเปรียบเทียบจำนวนอาหารที่บริโภคแบ่งตามชนิดของอาหารในชนบทกับในเมืองระหว่างคนไทยกับคนญี่ปุ่น (กรัม/ต่อคนต่อวัน)

รายการ	ในเมือง ปี พ.ศ. 2519		สัดส่วน ก/ข	ในชนบท ปี พ.ศ. 2520		สัดส่วน ค/ง
	ญี่ปุ่น (ก)	ไทย (ข)		ญี่ปุ่น (ค)	ไทย (ง)	
ข้าว	232.2	366.74	0.63	286.0	391.0	0.73
ถั่วเหลือง	64.7	-	-	75.0	-	-
แป้งข้าวสาลี	60.7	9.32	6.51	74.0	22.0	3.36
ผัก	247.9	95.67	2.59	298.0	110.0	2.71
ผลไม้	171.1	33.04	5.18	179.0	42.0	4.26
จำพวกเนื้อสัตว์	67.1	64.03	1.05	52.0	39.0	1.33
เนื้อวัวและผลิตภัณฑ์นม	105.3	6.41	16.43	82.0	1.48	55.40
ไข่	40.6	35.21	1.15	37.0	10.22	3.62
ปลา	88.3	35.26	2.50	89.0	39.59	2.25
น้ำตาล	14.5	4.08	3.55	15.0	3.04	4.93
น้ำมันและไขมัน	17.4	11.59	1.50	15.0	11.01	1.36
รวมทั้งหมด	1109.1	661.35	1.68	1232.0	669.34	1.84

ที่มา : เหมือนตารางที่ 6

ญี่ปุ่นก็แตกต่างจากคนไทยมาก คนญี่ปุ่นชอบบริโภคอาหารหลาย ๆ ชนิดและเป็นอาหารตะวันตกเป็นส่วนใหญ่ การเปรียบเทียบความยืดหยุ่นแห่งรายได้ของสินค้าอาหารบางชนิดระหว่างคนไทยกับคนญี่ปุ่น

ความยืดหยุ่นแห่งรายได้ของถั่ว แป้ง มันฝรั่ง และธัญพืช ในประเทศญี่ปุ่น มีค่าติดลบตรงข้ามกับไทย

ซึ่งมีค่าเป็นบวก ซึ่งถ้าจะกล่าวทางภาษาเศรษฐศาสตร์ ก็อาจกล่าวได้ว่าในญี่ปุ่น สินค้าดังกล่าวเป็น “สินค้าด้อยคุณภาพ” (inferior goods) นั้นเอง แต่สำหรับไทยแล้ว สินค้าดังกล่าว ยังคงเรียกว่าเป็นสินค้าธรรมดา (normal goods)

แต่ถ้าพิจารณาถึงความยืดหยุ่นแห่งรายได้ของข้าวสาลี ในประเทศญี่ปุ่นมีค่าเป็นบวก (0.246)¹ ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะคนญี่ปุ่นบริโภคขนมปังกันมาก ทำให้การบริโภคข้าวสาลีเพิ่มขึ้นด้วย

1. Sompong Orapin “Comparison of the Present Rice Economy and Policies between Japan and Thailand Since world War II” Economic paper No.2202, Dept. of Economics Faculty of Economics and Business Administration, Kasetsart University, Sept. 1979, pp. 4-6

ถ้าพิจารณาด้าน ผัก ในประเทศญี่ปุ่น ความยืดหยุ่นแห่งรายได้ของผักสด มีค่าเป็นบวก แต่ผักชนิดอื่น ๆ (โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผักที่บริโภคตามประเพณีนิยม) มีค่าความยืดหยุ่นติดลบ

ผลไม้และเนื้อสัตว์นั้น ค่าความยืดหยุ่นในประเทศญี่ปุ่นมากกว่า 1 สำหรับในประเทศไทย ความยืดหยุ่นแห่งรายได้มีค่าอยู่ระหว่าง 0.2-0.3 โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศญี่ปุ่น เนื้อสัตว์ ถือว่าเป็นสินค้าที่มีคุณภาพสูง (superior goods) ความแตกต่างระหว่างไทยกับญี่ปุ่นของการบริโภคผลไม้และเนื้อสัตว์นั้น ปัจจัยที่ทำให้เกิดความแตกต่างก็คือ ในญี่ปุ่นระดับรายได้สูงกว่าคนไทยมาก และบริโภคอาหารหลาย ๆ อย่าง เป็นแบบตะวันตก สำหรับคนไทยรายได้จะต่ำแล้ว ยังมีแบบฉบับการบริโภคดั้งเดิม คือ บริโภคข้าวในชีวิตประจำวัน

การเปรียบเทียบค่าสัมประสิทธิ์ เองเจด และค่าใช้จ่ายในการ บริโภคต่อเดือนของครัวเรือน เกษตรระหว่างไทยกับญี่ปุ่น

ค่าครองชีพประจำเดือนต่อครัวเรือนเกษตรนั้นในประเทศญี่ปุ่นสูงกว่าของไทยถึง 5 เท่าตัว (ดูตารางที่ 9) ข้อแตกต่างที่สำคัญในค่าครองชีพของทั้งสองประเทศนั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยระดับรายได้ของคนไทยสองประเทศต่างกันมาก ระดับราคาสินค้าในประเทศญี่ปุ่นก็สูงกว่าไทยมาก ค่าสัมประสิทธิ์เองเจดของคนไทยสูงกว่าของคนญี่ปุ่นมาก สัดส่วนค่าที่อยู่อาศัยและค่าเสื้อผ้าในค่าใช้จ่ายในครัวเรือนทั้งหมด ในทั้งสองประเทศไม่ค่อยแตกต่าง

ตารางที่ 9 การเปรียบเทียบค่าสัมประสิทธิ์เองเจดและค่าใช้จ่ายต่อเดือนต่อครัวเรือนเกษตรระหว่างไทยกับญี่ปุ่น ปี 2498-2517

ประเทศ	ค่าครองชีพต่อเดือนต่อครัวเรือน (\$)	ค่าใช้จ่ายรวม	เป็นเปอร์เซ็นต์ของค่าใช้จ่ายรวม				ค่าสัมประสิทธิ์เองเจด (%)
			อาหาร	ที่อยู่อาศัย	เครื่องนุ่งห่ม	ค่าพักผ่อนหย่อนใจ	
ญี่ปุ่น							
2498	135	100	45.0	11.0	11.0	33.0	45.0
2511	177	100	35.0	10.1	11.1	43.3	35.5
2517	384	100	31.9	10.5	11.4	46.2	31.9
ไทย							
2496	65	100	71.0	7.0	9.0	13.0	71.0
2511	70	100	48.4	9.2	12.1	30.3	48.4
2517	76	100	42.7	16.6	9.3	31.4	42.7

ที่มา : อ้างแล้วในตารางก่อน

กันมากนัก แต่เกษตรกรญี่ปุ่นใช้จ่ายยังคงมากกว่าเกษตรกรไทย ในด้านค่าที่พักผ่อนหย่อนใจและค่าการศึกษา เกษตรกรญี่ปุ่นจ่ายเป็นจำนวนมาก ความแตกต่างในค่าใช้จ่ายดังกล่าวนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยรายได้ คือ ระดับรายได้ของเกษตรกรญี่ปุ่นสูงกว่าเกษตรกรของไทย

แต่ถ้าพิจารณาในด้านค่าสัมประสิทธิ์เองแล้ว ทั้งสองประเทศนั้น ค่าสัมประสิทธิ์เองลดลงเหมือนกัน ปัจจัยที่ทำให้เหมือนกันน่าจะขึ้นอยู่กับ เมื่อความจำเป็นทางเศรษฐกิจสูงขึ้นระดับรายได้ก็จะเพิ่มขึ้นด้วยในทั้งสองประเทศนั้น นั่นเอง

สรุป

ความแตกต่างในระดับรายได้ของประเทศไทยกับประเทศญี่ปุ่นนั้น คิดว่า มีอิทธิพลต่อการเลือกบริโภคของคนในสองประเทศ ประเทศญี่ปุ่น เป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว เน้นการบริโภคบริการของอาหารมากกว่าคนไทย เมื่อใดก็ตาม ถ้าความแตกต่างของรายได้ทั้งสองประเทศยังคงมีอยู่ แบบฉบับการบริโภคจะถูกเปลี่ยนแปลงไป จุดที่สำคัญ ก็คือว่า เมื่อรายได้กำลังเพิ่มขึ้น ปริมาณการบริโภคแบ่งต่อคนต้องลดลง และปริมาณการบริโภคโปรตีนมีแนวโน้มสูงขึ้น เพื่อให้เห็นได้ชัดเจนยิ่งขึ้นในการเปรียบเทียบค่าใช้จ่ายในด้านอาหาร และแบบแผนการบริโภคระหว่างในเมืองกับชนบท ในด้าน

- (1) ปริมาณการบริโภคอาหารต่อคนต่อวัน
- (2) ส่วนประกอบการบริโภคอาหารต่อคนต่อวัน
- (3) ปริมาณการบริโภคอาหารแยกตามชนิดของอาหาร
- (4) ความยืดหยุ่นแห่งรายได้ของสินค้าประเภทอาหาร
- (5) ค่าสัมประสิทธิ์เองและค่าใช้จ่ายในการบริโภคต่อเดือนต่อครัวเรือนเกษตร เป็นต้น

ศาสตราจารย์ ดร. อสมิต

Abstract

Conclusion

Differences in income level between Thailand and Japan influence consumption pattern changes in both countries. Japan, a highly developed countries, tends to more emphasis on service than Thailand. Whenever, if income differentials of both countries exists. The consumption pattern will be modified certainly. The important view is that whenever income is increasing, the per capita consumed volumes of starchy products must be decreased. On the other hand, protein consumption has an increasing trend in the high income countries. In order to made clear, the comparison of food expenditure and consumption pattern between rural and urban in both countries will be emphasized on :-

- (1) Food consumption per capita per day
- (2) Food consumption Composition per day per capita
- (3) Food consumption classified by type of food
- (4) Income Elasticity on food consumption
- (5) The engel coefficients and consumption expenditure per month and per houselold.